

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Порядок проведення стерилізації недієздатних осіб

Інформаційна довідка, підготовлена Європейським
інформаційно-дослідницьким центром на запит
народного депутата України

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа". Більше про центр на сайті <http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

Резюме

Стерилізація — це різновид хірургічної контрацепції, що викликає незворотні зміни в репродуктивній системі жінок та чоловіків.

Процедура стерилізації дозволяється: з **18 років** у Данії, Німеччині, Швейцарії, Чехії; з **25 років** у Швеції; з **30 років** у Фінляндії; з **35 років** у Словенії.

У деяких країнах (Литва, Словаччина, Чехія) рішення про проведення процедури стерилізації недієздатної особи приймається **судом за заявою опікуна**. Законодавством Литви передбачено, що дозвіл суду не потрібен у випадках необхідності порятунку життя особи.

У ряді інших розглянутих країн рішення про стерилізацію приймаються спеціальними органами. Наприклад, у **Данії** — Консультаційною або Апеляційною комісією з питань стерилізації, у **Швейцарії** — Органом захисту дітей та дорослих, у **Фінляндії** — Національним наглядовим агентством з питань соціального забезпечення та охорони здоров'я.

Із проаналізованих країн лише у швейцарському Законі «Про умови і процедуру стерилізації» є диференціація на **постійно недієздатних** та **тимчасово недієздатних** осіб. У країні забороняється проведення стерилізації тимчасово недієздатних.

Варто зазначити, що у більшості країн законодавством визначено перелік **причин, за якими дозволяється проведення процедури стерилізації** як дієздатних, так і недієздатних осіб.

Серед основних причин:

- вагітність буде загрозувати життю та здоров'ю особи
- вагітності не можна запобігти іншими способами
- через спадкові чинники у дітей особи можливі серйозні фізичні або психічні порушення
- особа через психічні захворювання або серйозні порушення здоров'я не зможе належним чином виховувати дітей

Міжнародний досвід

Таблиця: Порядок проведення стерилізація недієздатних осіб у зарубіжних країнах

Країна	Порядок проведення стерилізація недієздатних осіб	Законодавство
Данія	<ul style="list-style-type: none">▪ Процедура стерилізації дозволяється з 18 років.▪ Стерилізація може бути проведена за заявкою опікуна, якщо «особа не розуміє суті та наслідків процедури стерилізації через: (1) психічне захворювання; (2) затримку у розвитку; (3) сильно ослаблене здоров'я; (4) інші причини».¹▪ Якщо особа розуміє наслідки стерилізації, необхідно отримати її згоду на проведення процедури.▪ На період вирішення питання щодо проведення процедури стерилізації особі призначають спеціального опікуна, який також повинен надати свій висновок щодо необхідності проведення процедури.▪ Спеціальний опікун призначається незалежно від того, чи має особа законного представника.²	Закон «Про охорону здоров'я» ³ Указ «Про стерилізацію та кастрацію» ⁴

¹ Vejledning om sterilisation — <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=164617>

² Sterilisation — <http://bit.ly/2z1s00s>

³ Sundhedsloven — <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=183932>

⁴ Bekendtgørelse om sterilisation og kastration — <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=164602>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стерилізація проводиться з дозволу Консультаційної або Апеляційної комісії з питань стерилізації (<i>Samråd og ankenævnet for sterilisation</i>). 	
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процедура стерилізації дозволяється з 18 років.⁵ ▪ Стерилізація недієздатних осіб, які перебувають під повною опікою, може бути здійснена у тому випадку, якщо опікун недієздатної особи був поінформований про процедуру та надав свою згоду на її проведення. У <i>Цивільному Кодексі</i> зазначено, що процедура стерилізації «не повинна суперечити волі недієздатної особи». ▪ Для проведення процедури стерилізації необхідне схвалення Суду з питань опіки (<i>Betreuungsgericht</i>). ▪ При розгляді справи щодо проведення стерилізації, Суд з <i>питань опіки</i> повинен враховувати наступні аспекти: <ol style="list-style-type: none"> 1. психологічні аспекти 2. соціальні аспекти 3. аспекти сексуального виховання особи <p>Передбачається залучення як мінімум двох експертів, які проводять інтерв'ю із недієздатною особою, її лікарями та опікуном; вивчають історію хвороби; готують звіт щодо необхідності проведення процедури стерилізації.</p> ▪ Стерилізація може бути проведена через два тижні після схвалення процедури Судом з <i>питань опіки</i>.⁶ 	Цивільний Кодекс (§ 1905) ⁷ Закон «Про процедуру у сімейних справах і питаннях добровільної юрисдикції» (§ 297) ⁸
Литва	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недієздатна особа може бути стерилізована за рішенням суду. Ініціатором заяви в суд може виступити законний представник недієздатної особи. ▪ Дозвіл суду не потрібен у випадках термінової необхідності порятунку життя особи. 	Цивільний Кодекс ⁹
Словаччина	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стерилізація може бути проведена «на підставі письмової заяви та письмової інформованої згоди після надання інформації повністю дієздатній особі або законному представнику особи, нездатної надати згоду, або на підставі судового рішення, винесеного за заявою законного представника» (ст. 40 Закону «Про охорону здоров'я та послуги, пов'язані з наданням медичної допомоги»). ▪ Інформаційна згода повинна включати інформацію про: <ol style="list-style-type: none"> 1. зміни в життєвих обставинах, які стали причиною звернення щодо проведення процедури стерилізації 2. медичні наслідки стерилізації 3. альтернативні методи контрацепції і планування сім'ї 4. інформація щодо можливості відмови від стерилізації 	Закон «Про охорону здоров'я та послуги, пов'язані з наданням медичної допомоги» ¹⁰
Словенія	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процедура стерилізації дозволяється з 35 років. ▪ Стерилізація до 35 р. дозволяється лише за станом здоров'я. ▪ Стерилізація може бути проведена за рішенням спеціальної Комісії з питань стерилізації. ▪ У Законі «Про медичні заходи при реалізації права на вільне прийняття рішень щодо народження дітей» зазначено, що Комісія з питань стерилізації при прийнятті рішення повинна 	Закон «Про медичні заходи при реалізації права на вільне прийняття рішень щодо народження дітей» ¹¹

⁵ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) § 1631c Verbot der Sterilisation — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1631c.html

⁶ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) § 1905 Sterilisation — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1905.html

⁷ Bürgerliches Gesetzbuch — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1905.html

⁸ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit — <http://bit.ly/2mnl2br>

⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso — <https://www.infolex.lt/ta/20799>

¹⁰ Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti — <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-576>

¹¹ Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok — <http://bit.ly/2z3sBib>

	враховувати думку опікуна недієздатної особи.	
Чехія	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процедура стерилізації дозволяється з 18 років. ▪ Недієздатні особи, які за станом здоров'я не можуть оцінити надання медичних послуг або наслідки їх надання, можуть бути стерилізовані тільки за станом здоров'я, на підставі: <ol style="list-style-type: none"> 1. письмової згоди опікуна 2. висновку експертної комісії 3. відповідного рішення суду ▪ До складу експертної комісії входять: (1) три лікарі зі спеціалізованою компетенцією в області урології (в разі стерилізації у чоловіка) або три лікарі зі спеціалізованою компетенцією в області гінекології та (в разі стерилізації у жінки); (2) клінічний психолог; (3) адвокат. ▪ Лікар, який рекомендував проведення процедури стерилізації, може бути запрошений на засідання експертної комісії. Проте під час інтерв'ю недієздатної особи із членами комісії лікар не повинен бути присутнім. ▪ Стерилізація заборонена в медичних установах Пенітенціарної служби Чеської Республіки. 	Закон «Про медичні послуги» ¹²
Швейцарія	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стерилізація до 18 років заборонена. ▪ Законодавством передбачається проведення стерилізації лише постійно недієздатних осіб. ▪ Забороняється проведення стерилізації для тимчасово недієздатних осіб. ▪ Стерилізація постійно недієздатних осіб віком від 18 років, які перебувають під повною опікою, може бути здійснена тільки в тому випадку, якщо законний представник недієздатної особи був повністю поінформований про процедуру та надав свою згоду. ▪ Лікарі, які виконують процедуру стерилізації, повинні: <ol style="list-style-type: none"> 1. надати обґрунтування щодо необхідності проведення стерилізації до Органу захисту дітей та дорослих 2. отримати спеціальний дозвіл від Органу захисту дітей та дорослих (Kindes- und Erwachsenenschutzbehörde) ▪ Орган захисту дітей та дорослих, перш ніж видати дозвіл, повинен: <ol style="list-style-type: none"> 1. запросити висновок від іншої медичної установи 2. заслухати недієздатну особу та опікуна 3. за результатами проведеної роботи підготувати висновки щодо необхідності процедури стерилізації ▪ Рішення Органу захисту дітей та дорослих може бути оскаржене протягом 30 днів. 	Закон «Про умови і процедуру стерилізації» ¹³
Швеція	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процедура стерилізації дозволяється з 25 років. ▪ Рішення щодо стерилізації приймає Національна рада охорони здоров'я і соціального забезпечення (Socialstyrelsen¹⁴). Рішення Національної ради щодо дозволу на стерилізацію не може бути оскаржене. ▪ У Законі «Про стерилізацію» немає положень щодо особливості стерилізації недієздатних осіб. У статті 3 вказано, що стерилізація може бути проведена у випадках: 	Закон «Про стерилізацію» ¹⁵ Правила Національної ради з охорони здоров'я і соціального забезпечення

¹² Zákon o specifických zdravotních službách — <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373>

¹³ Bundesgesetz über Voraussetzungen und Verfahren bei Sterilisationen — <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20031506/index.html>

¹⁴ Socialstyrelsen — <http://www.socialstyrelsen.se/>

¹⁵ Steriliseringsslag — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/steriliseringsslag-1975580_sfs-1975-580

	<ol style="list-style-type: none"> 1. якщо існує загроза, що через генетичний чинник дитина народиться із серйозними фізичними або психічними відхиленнями 2. якщо вагітність загрожує життю та здоров'ю жінки 3. якщо особа змінює стать 	щодо стерилізації ¹⁶
Фінляндія	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процедура стерилізації дозволяється з 30 років. Стерилізація до 35 р. дозволяється лише за станом здоров'я. ▪ У статті 2 Закону «Про стерилізацію» зазначено: «Якщо особа не здатна зрозуміти значення процедури стерилізації, рішення щодо необхідності проведення процедури може бути прийняте законним представником». ▪ Рішення щодо доцільності проведення процедури стерилізації приймається Національним наглядовим агентством з питань соціального забезпечення та охорони здоров'я (Sosiaali- ja terveystien lupa- ja valvontavirasto Valviran¹⁷). 	Закон «Про стерилізацію» ¹⁸

Анастасія Паршикова,
аналітик Європейського інформаційно-дослідницького центру
<http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

¹⁶ Socialstyrelsens föreskrifter om sterilisering — <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20083/2016-2-25.pdf>

¹⁷ Sosiaali- ja terveystien lupa- ja valvontavirasto Valviran — <http://www.valvira.fi/>

¹⁸ Steriloimislaki — <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1970/19700283>